

تمرین چهارم شبکه عصبی و یادگیری عمیق

محمد هاشمی 810197423 md.hashemi@u.ac.ir

چکیده – در این تمرین هدف استفاده از شبکه SOM برای یادگیری شبکهای منوط بر تشخیص دادههای دیتاست MNITS میباشد. در قسمت دوم این گذارش به طراحی شبکهای مبنی بر ساختار Recurrent Neural Networks جهت تشخیص بیماری بر اساس انتخاب 6 نشانه شاخص از 11 نشانه در یک داده از بیمار است.

کلید واژه - SOM,Recurrent Neural Networks,MNITS

1- مقدمه

وقتی با دادههای زبانی (مثلا متون) کار می کنیم اغلب با توالی از حروف، کلمات یا جملات سروکار داریم. در بیشتر موارد ترتیب این توالی برای ما اهمیت دارد. شبکههای بازگشتی این امکان را به ما می دهند تا یک توالی با طول نامشخص را به یک بردار با اندازه ثابت بازنمایی کنیم و در عین حال بسیاری از خواص نحوی و ساختاری توالی ورودی را حفظ کنیم. به عقیده بعضی محققان این شبکهها مهم ترین نوآوری شبکه عصبی در حوزه پردازش زبان طبیعی تاکنون بودهاند.

به طور کلی، شبکه بازگشتی (RNN) تابعی است که یک ورودی با طول غیرثابت (مثلا جمله) به صورت دنبالهای از n بردار x بردار y بردار و یک بردار خروجی y با ابعاد dout را بازمی گرداند:

$y_n = RNN(x_{1:n})$ $x_n \in \mathbb{R}^{d_{in}}, \ y_n \in \mathbb{R}^{d_{out}}$

که در عبارت بالا x1:n جمله ورودی ماست که کلمات آن به بردارهای نهفته مثلا word2vec نگاشت و به یکدیگر چسبانده

شدهاند. این بردارها به عنوان ورودی شبکه بازگشتی (RNN) داده و در نهایت یک خروجی yn به ما بازگرداننده میشود.

خروجی yn که گاهی اوقات با hn هم نمایش داده میشود در کارهای مختلف می تواند مورد استفاده قرار گیرد. مثلا فرض کنید یک تسک بانظارت (supervised) مثل طبقهبندی اسناد یا تحلیل متن (sentiment) داریم. برای هر سند یک بازنمایی yn بدست آورده میشود و سپس این yn به عنوان ورودی classifier داده میشود و شبکه آموزش داده میشود.

2- پیادهسازی شبکه ROM برای تشخیص دادههای دیتاست MNITS

در این قسمت از تمرین میخواهیم یک شبکه با ساختار SOM را جهت تشخیص دادههای ورودی MNTS و پاسخ به درخواستهای تمرین انجام دهیم.

-1-2 شعاع مجاورت نرونها را صفر بگیریم :

طبق کد ضمیمه شده در ابتدا نرخ آموزش را مقدار 1 قرار میدهیم. پس از هر epoch نرخ آموزش را ضرب در ضریبی کوچکتر از 1 می کنیم تا مرحله به مرحله نرخ آموزش کوچکتر شود و با قدمهای دقیق تری به پاسخ برسیم.

شرط توقف یادگیری را نیز رسیدن به حداکثر تغییر در وزن ها در یک epoch به مقدار حداقل 0.001 قرار میدهیم که در صورت تغییرات کمتر الگوریتم متوقف شود.

در انتهای آمورش شبکه 20 نرون برتر را به همراه تعداد دادههای در بر گرفته و نیز تعداد دادههای مربوط به هر کلاس را که در بر گرفته است خروجی می گیریم.

همچنین وزنهای متناظر با هر کدام از این نرونهای برنده را نیز به صورت یک تصویر خروجیمی گیریم.

مشاهده می شود با توجه به رندوم بودن چیدمان نرونها نرونی که نزدیک ترین فاصله را با توده دادهها دارد اکثر دادهها را به خود اختصاص می دهد. بنابراین بهتر است مقادیر اولیه نرونها را به صورت پخش شده در نظر بگیریم تا این اتفاق مشکل زا نشود. (به دلیل کوچک بودن عکسها تمامی عکسها در پوشه Pics موجود است با نامهای مربوطه عکس:(20dar10_rand_0)) در این حالت نظم خاصی مشاهده نمی شود.

تعداد داده های مربوط به هر نرون برای 50 ایپاک : در این حالت در ایپاک 29 شرط توقف برقرار می شود :

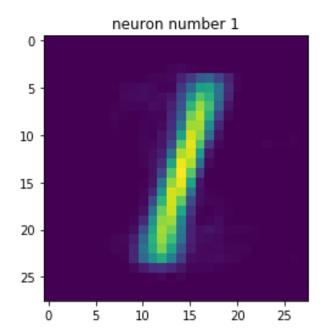
	Numbers
0	62
1	59
2	49
3	47
4	45
5	45
6	42
7	37
8	37
9	36
10	36
11	36
12	35
13	34
14	33
15	31
16	28
17	28
18	27
19	26

طبق انتظار دادهها بر روی نرونهای بیشتری پخش شدهاند. ولی 20 نرون اول اکثر دادهها را به خود اختصاص دادهاند.

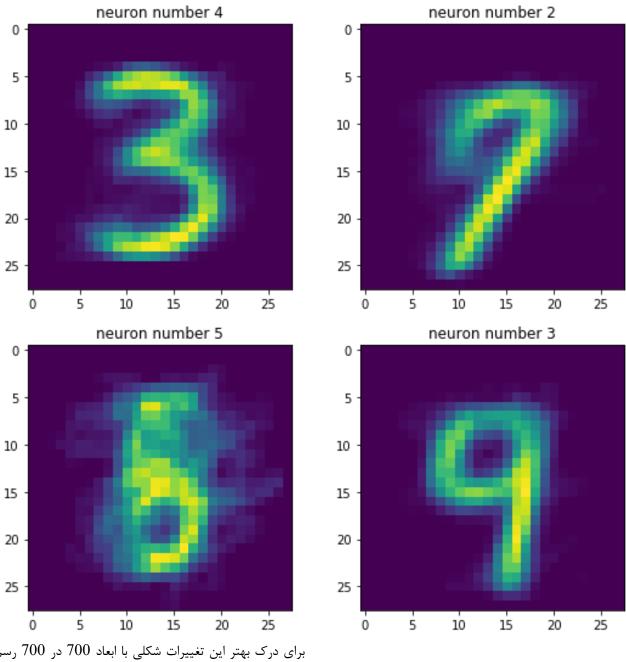
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0	6	9	7	4	5	8	6	6	8	3
1	4	8	7	3	4	6	4	10	6	7
2	4	4	7	6	7	3	5	8	3	2
3	3	6	2	9	4	2	5	2	4	10
4	5	7	5	4	6	2	3	5	3	5
5	6	5	5	1	4	5	4	5	3	7
6	2	2	5	5	5	4	7	8	1	3
7	2	4	1	3	3	3	6	7	6	2
8	2	6	5	6	4	5	2	4	1	2
9	1	3	4	4	2	3	5	5	2	7
10	3	2	6	6	6	3	2	2	6	0
11	4	5	3	2	2	3	5	5	0	7
12	2	6	3	3	5	1	6	4	3	2
13	4	3	4	2	3	5	3	4	2	4
14	1	3	3	2	4	3	3	2	9	3
15	6	6	3	2	3	1	5	2	0	3
16	1	2	6	2	5	4	1	3	2	2
17	4	5	4	3	1	3	2	4	1	1
18	3	2	3	4	5	2	0	2	2	4
19	2	2	1	3	3	7	0	2	4	2
20	3	4	0	2	1	6	0	6	1	2

مشاهده می شود برخی از نرون ها صرفا کلاسهای خاصی را به خود اختصاص می دهند.

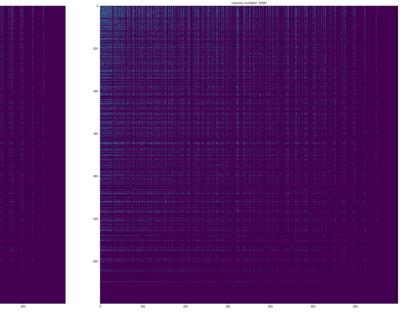
خروجی وزن 5 نرون اول در این حالت : خروجی وزنها نشان میدهد نرون به چه کلاسی نزدیک تر است.

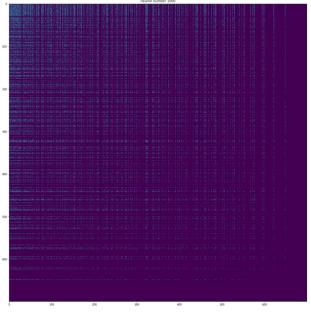
2

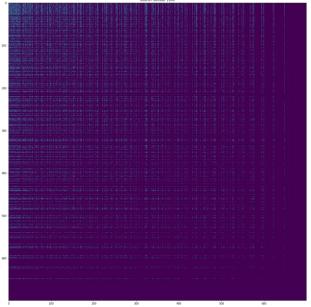
برای درک بهتر این تغییرات شکلی با ابعاد 700 در 700 رسم می کنیم که در بر دارنده 25 در 25 کلاستر هر یک به ابعاد 28 در 25 میباشد. با توجه به شکل زیر بهتر است اندکی رزولوشن عکس را بالا ببریم از این رو وزنهای زیر 0.45 را حذف می-

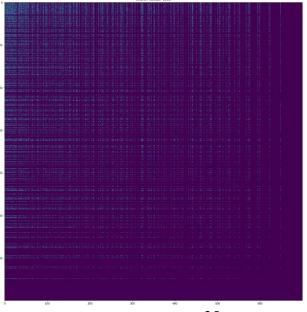
برای مثال در اینجا عکس ایپاکهای 5و12و20و25 را بررسی می کنیم. مشاهده می کنیم به مرور زمان وزنهای مختلف حول یک دسته مربع مانند بالا سمت چپ جمع می شوند. این همان کلاستری است شامل نورونهایی که بیشترین برندگی را دارند.

شکل برای ایپاک 5

شكل براى ايپا*ك* 20

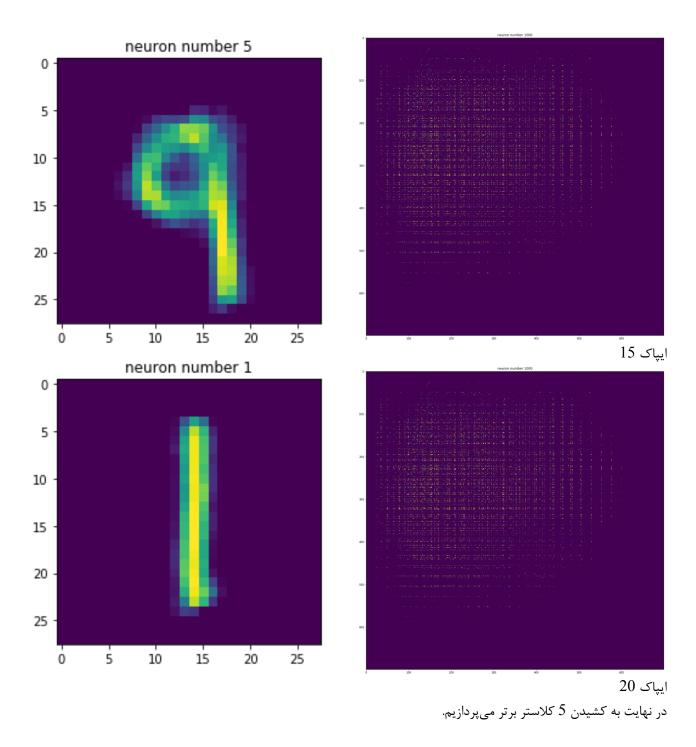
شكل براى ايپاك 25

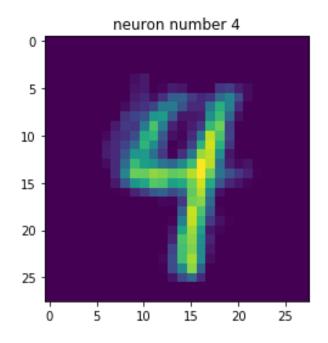
حال ورودیها را به صورت انتخاب 625 وزن از ورودی MNITS در نظر می گیریم. این بار تمامی مراحل بالا را طی می کنیم. در کمال تعجب تفاوت بسیار چشم گیری در قدرت وزنها و جمع شدگی آنها مشاهده می کنیم.

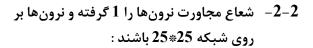
ابتدا 20 نورون برنده را در شکل زیر مشاهده می کنیم.

s neuron number 1000		Numbers
	0	13
20 - C.	1	11
	2	10
200 Carlotte	3	10
	4	10
	5	9
	6	9
and the state of t	7	9
The state of the s	8	8
The state of the s	9	8
200 - A Company Control of the Contr	10	7
	11	7
co.	12	7
	13	7
o zko zko ako sko ako	14	6
ایپا <i>ک</i> 5	15	6
o neuron number 1000	16	6
	17	6
200-	18	6
The Committee of the Co	19	6
TOTAL STREET,	ر جدول 10 در 20 میپردازیم.	1 35
	1 2 3 4 5 6 7 8 0 1 0 2 1 1 2 1 1 1 1 2 1 1 0 0 2 2 2 2 1 1 0 0 3 0 2 1 1 2 2 0 4 0 2 2 1 1 1 0	9 10 2 2 1 2 2 1 0 0 2 0 0 2 1 1 1
For a secure resource of the control	5 0 0 1 1 1 0 0 1 0 0 0 1 0 0 0 1 0 0 0 0 0 3	1 2 2 1 0 2 0 2 3 0 0 0 0 1 1 1 2 0 1 0 1
	12 0 1 1 1 2 0 1 13 2 0 0 0 0 1 1 14 1 1 1 1 0 1 0 15 0 0 1 2 0 0 2 16 1 0 0 0 2 1 0 17 0 0 1 1 2 0 0 18 0 1 0 0 1 1 1 19 1 2 1 0 1 0 0	1 0 0 1 2 0 0 0 1 0 1 0 1 0 1 1 0 1 1 0 2 1 0 0
0 150 200 300 460 550 480	اف ۱ 0 2 1 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	د انتمایه س
ایپاک 10	راع حرک وری میرویم. پراکندی وری پیشم	

گیر است زیرا خیلی از وزنها شبیه به اطرافیان خود عمل کرده اند. در این حالت شرط در ایپاک 28 برقرار گردید.

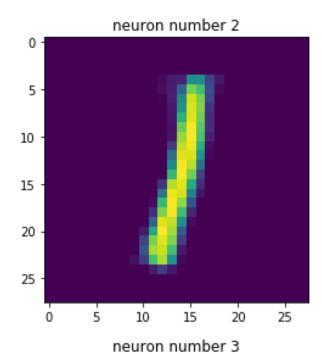

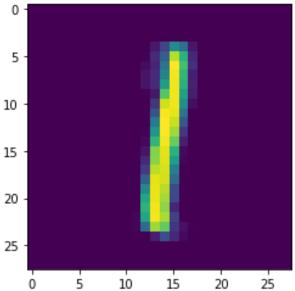

برای به روز رسانی وزن های متناظر با نرون هایی که در همسایگی نرون برنده قرار دارند نیز، یک تابع تعریف کرده ایم (تابع neighbors) که آرگومان متناظر با نرون برنده را به عنوان ورودی دریافت می کند و سپس بر اساس آرگومان متناظر با نرون برنده، آرگومان متناظر با نرون های همسایه با این نرون برنده را مشخص خواهد کرد. سپس، با در اختیار داشتن آرگومان این نرون ها، می توانیم وزن های متناظر با آن ها را به روز رسانی کنیم

البته همانند قسمت قبل عملیات به روز رسانی وزن های متناظر با نرون های مجاور با نرون برنده را تنها تا epoch دهم ادامه می دهیم و پس از آن دیگر نرون هایی که در همسایگی نرون برنده قرار دارند را به روز رسانی نخواهیم کرد

تعداد داده های مربوط به هر نرون برای 50 ایپاک : در ایپاک 04 الگوریتم متوقف می شود :

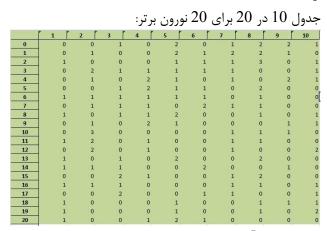

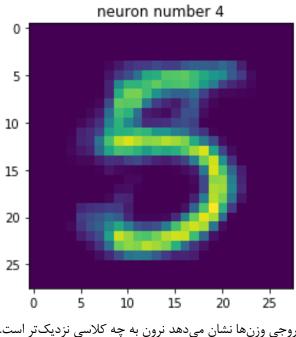
	n	euron	numbe	er 5	
0 -					
5 -			_		
10 -		ø		,	
15 -	. 1	•	7		
20 -			ď.		
25 -			٠,		
Ó	5	10	15	20	25
	n		numbe		
0 -	r				
0 ~~-~~ 5 -	r				
5 -	r				H
	r				H
5 - 10 -	r				
5 - 10 - 15 -	r				
5 - 10 -	r				
5 - 10 - 15 -	5				

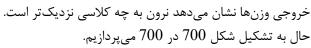
	Numbers
0	9
1	9
2	8
3	8
4	8
5	7
6	7
7	7
8	7
9	6
10	6
11	6
12	6
13	6
14	6
15	6
16	6
17	5
18	5
19	5

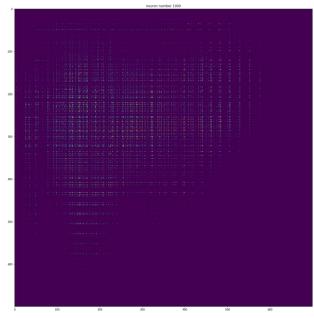
با افزایش epoch ها پراکندگی دادهها بر روی نرونها بیشتر و بیشتر می شود. این حالت در بین سه روش بررسی شده در سوال بیشترین پراکندگی داده ها در بین نرونها را دارد. اینبار از نرونهایی که اکثر دادهها را به خود اختصاص دهند خبری نست.

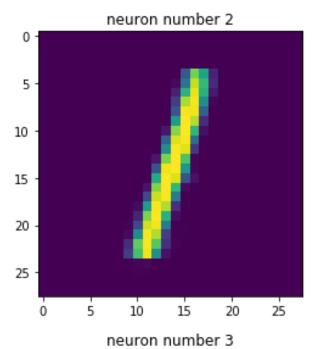

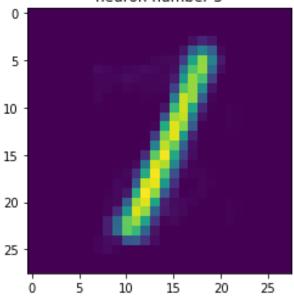
خروجی وزن 5 نرون اول در این حالت:

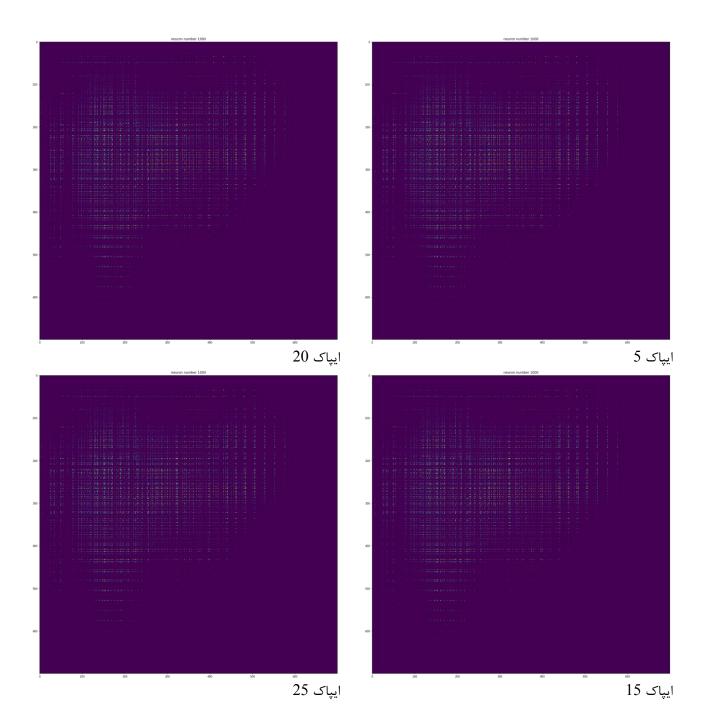

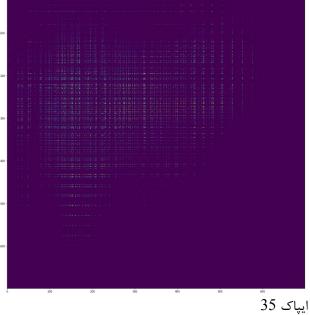

	Numbers
0	9
1	9
2	7
3	7
4	6
5	6
6	6
7	6
8	6
9	6
10	6
11	6
12	6
13	6
14	6
15	5
16	5
17	5
18	5
19	5
:10	حدول 20 در

ó 1/10 2/10	300 400 500	 ایپاک30
#11.2000 T	neuron number 1000	

 1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10

 0
 0
 1
 2
 0
 1
 1
 1
 2
 0
 1

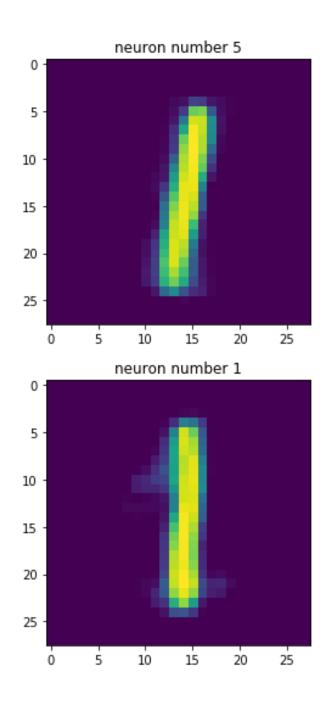
 1
 1
 1
 0
 2
 1
 2
 1
 1
 1
 0
 0
 1

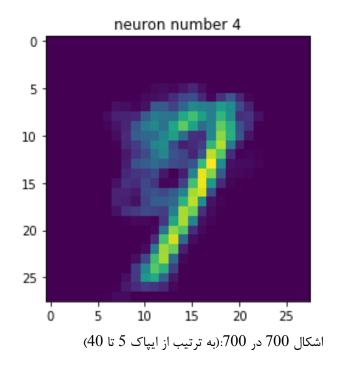
 3
 0
 0
 1
 1
 1
 0
 0
 2
 1
 1
 1
 0
 0
 2
 1
 1
 1
 0
 0
 2
 1
 1
 1
 0
 0
 2
 1
 1
 1
 0
 0
 2
 1
 1
 1
 0
 0
 2
 1
 1
 1
 0
 0
 2
 1
 1
 1
 0
 0
 2
 1
 1
 1
 0
 0
 2
 1
 1
 1
 0
 0
 1
 1
 1
 0
 0
 1
 1
 1

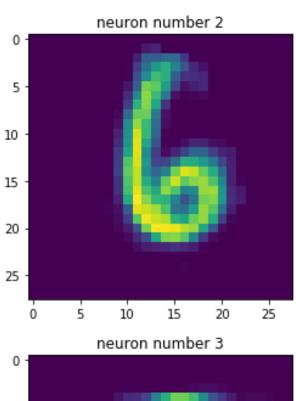
5 نورون انتخابي:

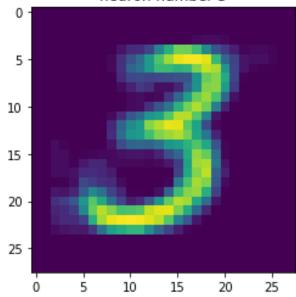
در ادامه وزنهای ورودی را از ورودیهای Mnits به طور رندوم انتخاب میکنیم و تمامی فاکتورهای بالا را انجام میدهیم و محاسبه و نشان میدهیم. در این حالت شرط در ایپاک40 ارضا میشود.

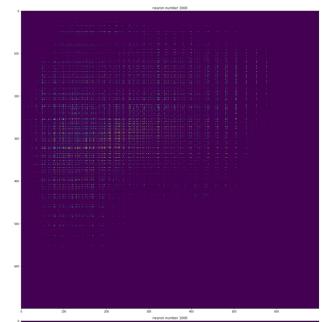
20 نورون برتر:

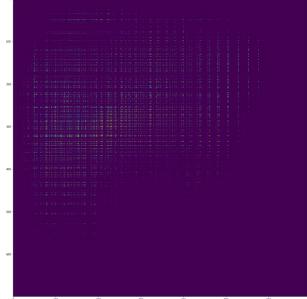

-3-2 قسمت+3: مقایسه چهار روش ارایه شده

از لحاظ maximum تعداد داده اختصاص یافته به هر نرون در سه روش مختلف به جدول زیر می رسیم:

25*25	25*25	R=0	R=0
network	network	Deterministic	Random
R=1	R=1		
Deterministic	Random		
7	6	9	10

مشاهده می شود تعداد داده اختصاص یافته به هر نرون در حالت r=0 بیشتر از همه و در حالت شبکه کمتر از همه میباشد. در حالت شبکه داده ها بر روی تعداد بیشتری از نرون ها پخش شده اند.

دلیل این امر این است که در صورتی که شعاع مجاورت را برابر با صفر قرار دهیم، در هر بار به روز رسانی، تنها وزن های متناظر با یکی از نرون ها که به عنوان نرون برنده انتخاب می شود، update خواهد شد. همین امر باعث می شود تا به هنگام یادگیری در epoch اول، وزن های متناظر با نرون هایی که به عنوان نرون های برنده انتخاب شده اند، به الگوی داده های اختصاص یافته به آن ها بسیار نزدیک شود، در حالی که وزن های متناظر با سایر نرون هایی که برنده نشده اند دست نخورده باقی می ماند. همین امر باعث می شود تا در epoch های بعدی در فرآیند یادگیری، همان نرون هایی که در epoch اول به عنوان نرون های برنده انتخاب شده اند، باز هم برنده شوند (چون وزن های متناظر با این نرون ها نسبت به سایر نرون هایی که وزن هایشان به روز رسانی نشده است، به الگوی متناظر با داده های مورد بررسی نزدیک تر است). این روند تا زمان اتمام فرایند یادگیری ادامه خواهد یافت و در نهایت پس از اتمام یادگیری، تعدادی نرون داریم که وزن های متناظر با آن ها به الگوی داده های مورد بررسی بسیار نزدیک است، اما بیشتر نرون های شبکه، نرون هایی هستند که در فرایند یادگیری، هیچگاه به عنوان نرون برنده انتخاب نشده اند و در نتیجه وزن متناظر با آن ها، همان وزن های تصادفی است که در ابتدا به آن ها assign کرده ایم. در نتیجه وزن های متناظر با این نرون ها از الگوهای متناظر با داده های مورد بررسی فاصله زیادی خواهند داشت. بنابراین نرونهایی هستند که در طی مراحل با update شدن دادههای زیادی را به خود اختصاص خواهند داد.

در طرف مقابل، هنگامی که نرون ها را به فرم خطی و با شعاع مجاورت R=1 قرار می دهیم، در هر بار به روز رسانی وزن های متناظر با نرون ها، علاوه بر نرونی که به عنوان نرون برنده انتخاب می شود، وزن های متناظر با نرون هایی که در مجاورت با این نرون قرار دارند نیز update خواهند شد. این امر باعث می شود تا در صورتی که یکی از نرون ها به عنوان نرون برنده انتخاب شود، علاوه بر وزن های متناظر با خود نرون برنده، وزن های متناظر با خود نرون برنده، وزن های متناظر با نرون های مجاور نیز به الگوی داده ی اختصاص داده شده به نرون برنده نزدیک شود. در نتیجه، در epoch های بعدی در فرایند یادگیری، هر کدام از این نرون ها امکان آن که به عنوان نرون برنده انتخاب شوند را خواهند داشت. همین امر باعث می شود تا پس از اتمام فرایند یادگیری، تعداد نرون هایی که وزن های متناظر با آن ها به روز رسانی شده اند (و به الگوهای موجود در داده های مورد بررسی نزدیک شده اند)، بیشتر از حالتی باشد که شعاع مجاورت برابر با صفر بود. در

نتیجه، به هنگام خوشه بندی نهایی، تمامی داده های متناظر با یک الگو، به یک نرون اختصاص داده نمی شود و به تعدادی از نرون ها که وزن های متناظر با آن ها به الگوی مورد نظر نزدیک است، اختصاص داده خواهند شد. بنابرین، تعداد داده هایی که به هر کدام از نرون های برنده اختصاص می یابد، در مقایسه با حالت قبلی کمتر خواهد بود.

همین استدلال در مورد حالتی که نرون ها را روی نود های یک شبکه 25×25 قرار می دهیم و با فرم مجاورت مربعی با 1=1 الگوریتم را پیاده سازی و اجرا می کنیم نیز برقرار است. البته در این حالت، تعداد نرون هایی که در همسایگی با نرون برنده قرار می گیرند و به واسطه این همسایگی، وزن های متناظر با آن ها به روز رسانی می شود، نسبت به حالت قبل بیشتر است. در نتیجه، در مقایسه با حالت قبل، تعداد نرون هایی که وزن های موجود در داده های مورد بررسی نزدیک است، نسبت به حالت قبل بیشتر خواهد بود و در نتیجه انتظار خواهیم داشت تا در این حالت، تعداد داده های اختصاص یافته به هر کدام از نرون های برنده نسبت به حالت قبل برنده نسبت به حالت قبل بیشتر خواهد بود و در نتیجه انتظار خواهیم داشت تا در این بیشتر خواهد به حالت قبلی میزد، کمتر باشد.

از لحاظ مجموع دادههای اختصاص یافته به 20 نرون اول :

25*25	25*25	R=0	R=0
network	network	Deterministic	Random
R=1	R=1		
Deterministic	Random		
9	9	13	62

مشاهده می شود با افزایش همکاری ها تعداد داده های اختصاص یافته به نرون های برتر کم می شود و به سمتی پیش می رویم که تعداد محدودی نرون غالب وجود نداشته باشد.

از لحاظ epoch تا رسیدن به شرط توقف:

25*25	25*25	R=0	R=0
network	network	Deterministic	Random
R=1	R=1		
Deterministic	Random		
40	39	28	29

مشاهده می شود با افزایش همکاری ها در سطح شبکه تعداد epoch ها به صورت ملموسی کاهش داشته است.

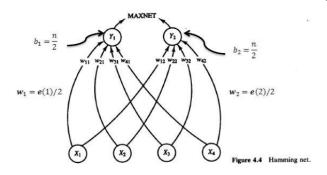
اگر بخواهیم به صورت کلی نتیجه گیری کنیم، می توانیم بگوییم در صورتی که آموزش شبکه عصبی به صورتی باشد که در به روز رسانی وزن های متناظر با نرون ها شعاع مجاورت را در نظر نگیریم، خوشه بندی نهایی شامل تعداد کمی خوشه با سایز بزرگ خواهد شد. اما در صورتی که آموزش شبکه عصبی به

صورتی باشد که در به روز رسانی وزن های متناظر با نرون ها شعاع مجاورت را در نظر بگیریم، خوشه بندی نهایی شامل تعداد زیادی خوشه با سایز کوچک خواهد شد. هر چقدر شعاع مجاوت در نظر گرفته شده بزرگ تر باشد (یا به عبارت دیگر تعداد نرون هایی که به عنوان همسایه نرون برنده محسوب می شوند بیشتر باشد)، خوشه بندی نهایی شامل تعداد بیشتری خوشه با سایز کوچکتر خواهد بود.

یادهسازی یک شبکه RNN جهت تشخیص یک بیماری بر اساس انتخاب 6 معیار از 11 معیار

در این قسمت می خواهیم یک بیماری را توسط یک شبکه رقابتی بر اساس انتخاب 6 نشانه از 11 نشانه پیادهسازی کنیم.

اینگونه به نظر میرسد که با توجه به نوع ورودیها که شامل یک آرایه 11 بیتی است و عملیات مقایسه انجام میشود، شبکه Hamming Net میتواند گذینه مناسبی برای ایـن تمـرین باشد. برای معماری این شبکه با توجه به 11 بیتی بودن ورودی ها در ابتدا یک لابه ورودی شامل 11 نورون Input داریم. سـپس به دلیل دو مرجع بیمار و سالم ، یک لایه میانی شامل دو نـورون داریم که این لایه لایه لایه میانی شامل دو نـورون ماختار که این لایه لایه ایجاد رقابت قرار مـیدهـیم. شـکل شـبکه ساختار Maxnet برای ایجاد رقابت قرار مـیدهـیم. شـکل شـبکه پیشنهادی ما همانند شکل زیر ولی با تفـاوت لایـه اول 11 تـایی

نحوه فرموله کردن نمونههای خود را به صورتی که هر کدام یک آرایه 11 تایی هستند در نظر می گیریم که با توجه به فاصله همینگ 6 تایی مورد نظر سوال این دو باید حداقل در 6 بیت با یکدیگر تفاوت داشته باشند برای مثال دو نمونه زیر:

سپس به تشکیل ماتریس وزنهای این دو میرویم. این ماتری شامل 22 وزن است که از روابط موجود در شکل بالا به صورت زیر محاسبه میشود.

person4 = [1, 1, 1,-1, 1,-1, 1, 1,-1, 1, 1] person5 = [1,-1, 1, 1,-1, 1,-1, 1, 1,-1, 1] با توجه به فاصله همینگ این دادهها با دو معیار سالم و مریض تنها شخص 4 مریض تشخیص داده میشود و باقی سالمند. فاصله همینگ دادههای بالا با دو مرجع ما در جدول زیر

موجود است.

فاصله همینگ با معیار مریض	فاصله همینگ با معیار سالم
4	5
4	5
5	8
8	5
3	4

0.5	-0.5
0.5	-0.5
-0.5	0.5
0.5	0.5
-0.5	-0.5
0.5	-0.5
0.5	-0.5
0.5	0.5
-0.5	0.5
-0.5	-0.5
0.5	-0.5

و b1=b2=2

مراجع

http://hadifar.net [1]

پس از نوشتن کد این برنامه در python به صـورت تصـادفی

5 داده را به سیستم میدهیم. این دادهها عبارتند از:

person3 = [-1,-1, 1,-1, 1,-1,-1,-1,-1, 1]